

Петро Григоріченко (Київ, Україна)

“ДЕСЯТИЛІТТЯ РОМСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПІ 2005–2015” ТА ПЛАН ДІЙ УКРАЇНИ ЩОДО ПРИЄДНАННЯ ДО НЬОГО

На сучасному етапі історії України представники ромського етносу представляють собою спільноту, яка найбільш соціально дезадаптована і вразлива серед інших національних меншин нашої країни. Незважаючи на те, що за роки незалежності України відбулися певні позитивні зрушення у житті ромського населення, більшість проблем ромів залишаються такими ж гострими, як і раніше. Заходи прийняті у 2003 році “Програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року” не були належним чином профінансовані з Державного та місцевих бюджетів України і суттєво на ситуацію не вплинули. Зокрема, рівень зайнятості ромів у суспільному виробництві характеризується як незначний, проблема житла – як надзвичайно гостра, культурно-освітній та кваліфікаційний рівень – як дуже низький, побут, гігієна, захворюваність, дитяча смертність – як кричущі. Погіршилася ситуація з питань, що стосуються освіти та надання медичних послуг. Актуальними залишаються недостатня інтегрованість ромів до економічного культурного та політичного життя суспільства, існування певної упередженості у ставленні населення до представників цієї етнічної групи. Протягом часу дії Програми з 2003 по 2006 рік проблеми ромів все ще не отримали належної уваги з боку органів державної влади різних рівнів, не були внесені в чинне законодавство України передбачені Програмою правові норми, спрямовані на забезпечення захисту прав і інтересів ромського народу та інших національних меншин, не було досягнуто суттєвих змін у соціально-економічних та матеріально-побутових умовах життя ромського населення, загальний стан життя ромів не покращився, роми не отримали доступу до кваліфікованої медичної допомоги та рівних умов для набуття ними середньої, професійної та вищої освіти, непоодинокі ще випадки дискримінації ромів з боку представників окремих органів дер-

жавної влади і місцевого самоврядування, прояви стигматизації їх в суспільному середовищі та нетолерантного ставлення.

Тому надзвичайно важливим завданням для української держави та ромської громадянськості на сучасному етапі є створення належних умов для соціальної інтеграції ромського населення в українське суспільство, забезпечення необхідних умов для формування і реалізації трудового та творчого потенціалу ромів в Україні, створення сприятливих умов для активізації у ромському середовищі конструктивних, прогресивно налаштованих сил, які здатні впливати на вирішення проблем своєї спільноти.

Незадовільне становище ромського населення в Україні зумовлено численними суспільно-політичними, соціально-економічними та етнокультурними факторами, серед яких – недостатність уваги офіційної влади до проблем ромської меншини, економічна нестабільність, загальне зниження життєвого рівня населення, відсутність фінансування програм соціально-економічного розвитку ромського населення, мають місце факти дискримінації ромської меншини на рівні соціальних служб, правоохоронних органів тощо. Комплекс невирішених проблем цієї етнічної спільноти включає низький рівень задоволення їх освітньо-мовних, інформаційно-культурних, соціальних та медико-профілактичних потреб. Роми найбільш потерпають від безробіття, неписьменності, антисанітарних умов проживання.

Дані перепису населення 2001 року не відповідають дійсній чисельності ромської спільноти в Україні. Так, за оцінками ромських громадських організацій, сьогодні на території України мешкає до 400 тисяч ромів, в той час як за останнім переписом їх кількість становить лише 47600 осіб. Така статистична похибка, з огляду на прив'язку діючого обліку населення до місця проживання, призводить до того, що цілі ромські сім'ї випадають із статистики по усім її розділам, в тому числі – під час перепису населення, не включаються до медичної статистики, не враховуються в процесі планування протиепідемічних заходів, соціальної допомоги, таке інше. Для ромів характерний дисперсний спосіб розселення, але найбільша їх кількість мешкає в Автономній Республіці Крим, Вінницькій, Донецькій, Закарпатській, Одеській, Полтавській, Кіровоградській та Київській областях.

Забезпеченість ромських родин товарами тривалого вжитку є значно меншою, ніж населення України в цілому. Сім'ї переважної більшості осіб ромів мешкають у власних будинках. Але нерідко цими “будинками” є і дерев'яні бараки, і вагончики без електроенергії чи водопроводу. Іноді ромські сім'ї живуть у землянках, у напівзруйнованих будинках, які мають земляну підлогу. Хоча практично всі осілі ромські родини мешкають у при-

ватних будинках, майже половина з них не мають нормального опалення, підсобного господарства. Лише близько третини ромських родин мають город або сад, чверть – домашню птицю. Житло ромів погано облаштоване комунікаціями та зручностями, порівняно із населенням України в цілому. Тільки третина ромських родин мають діючий водопровід у квартирі (будинку) або у дворі власної садиби. Занепокоєння викликає той факт, що часто ромські родини беруть воду для пиття та приготування їжі з відкритих джерел, що є небезпечним з огляду на ризик захворювання на кишкові інфекції. Відзначається поширеність серед ромського населення шкірних захворювань, педикульозу кишкових інфекцій, захворювань органів дихання, особливо туберкульозу. Найважливішу причину високого рівня захворюваності серед ромів становлять ризики хвороб соціального характеру, тобто такі, що обумовлені способом життя. Послуги медичних установ є доступними лише для небагатих представників ромського населення.

Ромське населення ретельно зберігає свої народні культурні цінності, ромське сімейне середовище забезпечує спадковість народної культури і, зрештою, забезпечує збереження національної ідентичності ромів у переважній його масі. Водночас в Україні лише незначною мірою забезпечені умови для культурного розвитку ромів. Ступінь залучення ромів до трудової діяльності, особливо наявність постійного місця роботи, тісно пов'язаний з рівнем освіти. Значна частина ромського населення не вміє читати, писати та лічити зовсім або робить це з труднощами. Серед дорослого ромського населення переважають ті, хто має початкову освіту (49%) або не має її взагалі (34%). Тільки 16% ромів здобули середню (базову або повну) загальну освіту, а лише 2% мають базову або повну вищу освіту. Ромські діти нерегулярно відвідують заняття, або не ходять до школи зовсім. Основні причини невідвідування дітьми школи: матеріальні труднощі, невідповідність до навчання, оскільки вдома багато ромських дітей не мають умов, аби повноцінно вчитися, діти змушені заробляти на життя, допомагати рідним тощо. Переважна більшість ромів відчуває власну відчуженість від політичного життя, від процесу прийняття рішень, що пояснюється тим, що влада і преса мало цікавляться проблемами ромів.

Актуальними залишаються недостатня інтегрованість ромів до економічного, культурного та політичного життя суспільства, існування певної упередженості у ставленні населення до представників цієї етнічнонаціональної групи. Однак, такий негативізм не набуває форм ворожості, не має конфронтаційного характеру, скоріше – це певна недобррозичливість, яка до того ж, начебто, зумовлена асоціальною поведінкою самих ромів, що

також є результатом міфологізації життя ромського народу. Велика кількість представників ромського населення відчули на собі недобррозичливе ставлення (порушення прав) з боку представників державних установ, з брутальністю і образами з боку працівників міліції – або особисто, або жертвою некоректного поводження були члени їх родин. У відповідь роми не скаржаться, що є проявом їхньої низької правової культури незнання законів та своїх прав, куди саме потрібно звертатися зі скаргою, невміння правильно оформити скаргу, зневіра в можливість відстояти свої права, недовіра до чиновників і невпевненість, що можна довести свою правоту. Роми нерідко стикаються з проблемами захисту своїх прав, спричиненими власною неосвіченістю або відсутністю документів.

Гострою проблемою для ромів є отримання документів зокрема паспортів. Так, після народження ромської дитини її батьки зазвичай не поспішають оформлювати свідоцтво про народження, а молоді роми, яким виповнилося 16 років, як правило, відкладають отримання паспорта. На заваді тут стають як матеріальні витрати, так і необхідність оформлення довідок, які ромам не просто отримати. Саме відсутність документів іноді є причиною конфліктів у стосунках ромського населення з представниками влади.

Роми України обділені увагою українських науковців і вчених: соціальне і економічне становище ромів в Україні, їх соціокультура історія, стан мови і побуту ромів вкрай рідко згадуються в науковому сенсі. Засоби масової інформації переважно представляють ці проблеми дуже поверхово або висвітлюють лише негативи.

Становище ромської меншості залишається вкрай несприятливим і в багатьох країнах Європи. Як відомо, роми складають від 5 до 10 відсотків населення країн Східної і Центральної Європи. Загалом на території цих держав проживають 6 – 10 мільйонів представників цієї національності. Ромська меншість є однією з найбідніших у Європі. Роми більше за будь-кого програли в ході перетворень європейського континенту за останні 10–15 років: скрізь є факти відкритої дискримінації, масове безробіття, а злочинність серед ромського населення в рази перевищує аналогічні показники для титульних націй. 80% ромів у країнах Центральної і Східної Європи проживають за межею бідності. Тривалість життя ромів у цих країнах на 15% нижча, ніж в середньому в країнах. Роми частіше за інших обмежені у правах на освіту, соціальне забезпечення, справедливий захист і суд, участь у громадському і суспільно-політичному житті.

Допомогти ромам у подоланні цих проблем покликаний проект Всесвітнього банку й Інституту відкритого суспільства, названий Десятиліття

ромської інтеграції в Європі. Державами-ініціаторами декади стали уряди Болгарії, Угорщини, Македонії, Сербії, Чорногорії, Словаччини, Румунії, Чехії і Хорватії, які підписали 2 лютого 2005 року в м. Софія (Болгарія) спільну декларацію.

Цим документом вони зобов'язалися спільно протидіяти існуючим проявам расової дискримінації з метою повної інтеграції ромської меншини у сучасне суспільство. Десятиліття є міжнародною ініціативою, яка залучає уряди, міждержавні та неурядові установи, а також представників ромських громадських організацій для прискорення покращення добробуту ромів, а також для прозорого та статистично обґрунтованого аналізу такого покращення.

Згідно підписаного документу держави-учасниці “Декади” повинні упродовж десяти років проводити анти-дискримінаційну політику стосовно ромів і приймати закони, що протидіятимуть порушенню прав ромів і сприятимуть їхній інтеграції до європейського суспільства завдяки заходам в освітній сфері та охороні здоров'я. Крім того, цілями ініціативи проголошені подолання бідності серед ромів і поступове входження їх до європейського громадянського суспільства. Зокрема, створення ромської інтелектуальної еліти повинно стати першим кроком до подолання етнічної дискримінації щодо народу рома. Завдяки цій ініціативі у наступному десятилітті роми отримають можливість повноцінно відстоювати свої права. Протягом 2004 року був розроблений “План дій Декади”, що підсумовує завдання, цілі і плани для роботи над виконанням ініціативи. Планом були визначені 4 пріоритетних сфери для Декади: освіта, працевлаштування, охорона здоров'я, житлове забезпечення, а також 3 суміжні сфери: дискримінація, гендерна рівність та бідність. В освітній сфері, наприклад, планується залучити “ромських дівчат та хлопчиків до процесу отримання середньої освіти у школах”. Освітній фонд для ромської молоді, за задумом Світового банку, зможе радикально покращити становище ромів. Йдеться про створення спеціального фонду, кошти від якого підуть на освіту для ромської молоді.

Оформлення заходів Декади супроводжувалося в країнах-учасниках прийняттям національних програм, стратегій або планів дій відносно вдосконалення ситуації стосовно рома, а поточні плани дій були підсилені новими національними “Планами діяльності Десятиліття” в рамках “Десятиліття ромської інтеграції 2005–2015”.

Організатори Декади залишили її відкритою для нових партнерів, нових ідей і нових джерел фінансування. Вона є відкритою для усіх, хто поділяє її принципи і цінності і передбачає спільну роботу для виконання її завдань.

Сьогодні про свої плани приєднання до Десятиліття проголосили Македонія та Литва, прийнявши свої національні програми розвитку ромського населення. Декада не є а ні бюрократичною інституцією, а ні новим споживачем фінансових коштів. Її завдання полягає у об'єднанні спільних зусиль в межах державних і міжнародних інститутів з метою виконання європейської політики демократизації суспільства.

На нашу думку Україна також повинна включитися в цей процес. Наведена ситуація стосовно ромського етносу в Україні вимагають негайної розробки зваженої та ефективної загальнодержавної програми, яка б враховувала реальні потреби і проблеми ромського населення, стала б широким комплексом заходів, спрямованих на соціальну адаптацію ромів та запобігання міжетнічних непорозуміннь та ксенофобії. Участь України в заходах Десятиліття ромської інтеграції сприятиме розвитку правових засад життєдіяльності ромського етносу як національної меншини, подоланню елементів та проявів ксенофобії в українському суспільстві, безперешкодному розвитку ромської мови, ромської культури і традицій. Будуть створені умови для більшої інтегрованості ромів до економічного, культурного та політичного життя суспільства, покращення механізмів соціалізації ромського населення шляхом створення умов для отримання його представниками середньої, вищої і професійної освіти та їх відповідного працевлаштування.

В цьому році до ініціативи Декади приєдналися Іспанія та відбувається обговорення щодо включення до цього процесу Молдови. Приєднання України до ініціативи країн, які вже беруть участь у Декаді, сприятиме подальшій і більш глибокій інтеграції України в Європейське співтовариство та запровадженню в країні норм міжнародного права щодо розвитку і підтримки національних меншин, їх мов і культур.

Попри названі проблеми, роки незалежності стали для українських ромів і часом відродження їх національної самосвідомості. На сьогодні в Україні діють майже 100 ромських громадських організацій і національно-культурних товариств, а “Конгресу ромен України” надано статус “всеукраїнського”.

Ромські громадські організації намагаються спрямовувати свою діяльність на соціально-економічне і національно-духовне відродження ромського народу. Так, наприклад, головним статутним завданням Всеукраїнської спілки громадських організацій (далі ВСГО) “Конгресу ромен України” є представлення інтересів і захист законних соціальних, творчих, національно-культурних прав народу рома. Організація сприяє інтеграції рома в українське суспільство, їх участі в державних та громадських інституціях.

ВСГО “Конгрес ромен України” підтримує міжнародні контакти з Радою Європи, ОБСЄ, Всесвітнім Союзом народу рома. Водночас подібна готовність ромської громади до вирішення власних проблем стає надзвичайно актуальною за умов, коли в багатьох європейських країнах проходить Десятиліття ромської інтеграції.

На необхідності негайного приєднання України до заходів “Десятиліття ромської інтеграції у 2005–2015 роках” наголосила Рада з питань етнонаціональної політики при Президентові України, яка розглянула це питання 17 жовтня 2007 року.

З метою забезпечення виконання необхідних умов для приєднання України до ініціативи “Десятиліття ромської інтеграції у 2005–2015 роках”, громадської організації “Форум ромен Українатар” за фінансової підтримки Міжнародного фонду “Відродження”, за сприяння Державного комітету з питань національностей та релігій та ВГО “Конгрес ромен України” розробила проєкт Національного плану дій України в рамках “Десятиліття ромської інтеграції у 2005–2015 роках” (див. ДОДАТОК). Чільне місце в цьому плані відведено розробці і затвердженню “Загальнодержавної програми розвитку ромського народу України на 2009–2013 роки”.

Розглянемо основні моменти проєкту Національний план дій України в рамках “Десятиліття ромської інтеграції у 2005–2015 роках” (надалі – План).

На відміну від більшості аналогічних планів, він більш деталізований і не обмежується лише питаннями освіти, працевлаштування, охорони здоров’я та житла. В українському плані 9 розділів. *Перший розділ* “Правові засади приєднання України до “Десятиліття ромської інтеграції у 2005–2015 роках”, передбачає заходи щодо внесення змін до діючого законодавства (про національні меншини, кримінального, цивільного, адміністративного тощо) з метою забезпечення належних правових умов для вільного соціально-економічного розвитку ромського етносу в Україні, протидії проявам ксенофобії по відношенню до представників ромського етносу, сприяння поглибленню міжетнічного діалогу і міжнаціонального взаємопорозуміння.

Другий розділ Плану присвячений освіті ромів та доступу до неї на всіх рівнях, включаючи освіту дорослих, вивчення рідної мови. Основними завданнями тут є подолання неписьменності серед рома, збільшення кількості ромських дітей, які отримали дошкільне виховання і підготовку до навчання у школі, максимальне охоплення ромських дітей шкільного віку навчанням в загальноосвітніх школах за місцем проживання, сприяння створенню мультикультурного середовища в загальноосвітніх школах в місцях

компактного проживання рома, створення сприятливих умов для одержання ромською молоддю професійної та вищої освіти, сприяння формуванню прошарку кваліфікованих робітників та інтелігенції в ромському середовищі. створення сприятливих умов для розвитку мови романі.

В *третьому розділі* Плану, який називається “Визначення реальної кількості ромського населення в Україні та відповідне корегування державних програм соціально-економічного розвитку та соціального забезпечення” йдеться про необхідність проведення перепису (спеціального обстеження) ромського населення за методикою, яка б дозволила охопити і визначити реальну кількість ромів в Україні з метою охоплення ромського населення державними, регіональними і місцевими програмами соціально-економічного розвитку, соціальним та медичним забезпеченням. Також передбачено проведення систематичного моніторингу якості життя ромського населення для відслідковування змін, які відбуваються в житті ромського населення. Щорічне збільшення в Державному бюджеті України видатків на заходи щодо відтворення культури ромської національної меншини, а також обсягу фінансування програм і заходів, спрямованих на інтеграцію ромів в українське суспільство є важливим завданням цього розділу Плану.

Четвертий розділ Плану присвячений проблемам землевідведення забезпечення житлом ромських сімей та впорядкування місць компактного проживання рома. Як вже зазначалося, умови життя переважної більшості рома не витримують жодної критики. Тому Планом передбачається комплекс заходів, що повинні сприяти забезпеченню справедливого доступу всіх ромів до всіх видів житла. Особлива увага повинна бути приділена плануванню і розвитку інфраструктури місць компактного проживання ромського населення. Ромські сім’ї, які не мають придатного житла, мають бути забезпечені земельними ділянками під індивідуальне будівництво.

З цієї метою мають бути розроблені і реалізовані регіональні і місцеві програми заходів щодо облаштування поселень рома і покращення їх житлово-побутових умов. В них вирішення питань благоустрою територій та житла ромських сімей, ремонту аварійних будинків, доріг та інших, облаштування громадських колодязів, проведення водогону природного газу, каналізації, опалення, електропостачання тощо у місцях компактного проживання ромів повинно здійснюватися комплексно. Зокрема передбачати виділення коштів для капітального будівництва житла осіб ромської національності, які не забезпечені житлом, а також надання їм пільгових кредитів та кредитів на індивідуальне житлове будівництво. Тим ромським сім’ям,

які мають намір облаштувати власне господарство, у тому числі присадибні будівлі для утримання худоби і домашньої птиці, а також багаторічні культурні насадження має надаватись підтримка і допомога.

Боротьба із бідністю, соціальний захист ромів є темою наступного, *п'ятого розділу* Плану. Заходи цього розділу спрямовані на сприяння у отриманні всіма ромами, які потребують матеріальної допомоги, сприяння багатодітним ромським сім'ям у отриманні державної соціальної допомоги, сприяння безперешкодному і своєчасному отриманню рома всіх видів матеріальної допомоги, сприяння покращенню системи соціальної допомоги представникам ромської національності різних вікових груп, сприяння подоланню проявів бродяжництва, безпритульності, жебрацтва в ромському середовищі тощо. Рома – це не лише специфічна національна меншина. Рома, в першу чергу – громадяни України, а отже мають рівне із іншими народами право на отримання соціальної допомоги, соціальний захист тощо. Завдання полягає в тому, щоб створити умови для відновлення соціальної справедливості по відношенню до них.

Розділ шостий Плану – “Працевлаштування та сприяння економічній інтеграції рома”. Основне завдання в цьому напрямку – сприяти працевлаштуванню ромів у місцях компактного їх проживання та подоланню дискримінації ромів при прийнятті на роботу. Для цього повинні бути створені умови для набуття ромами професій, які мають попит на ринку праці. З цією метою передбачається надавати рома організаційно-інформаційні послуги, що сприятимуть працевлаштуванню ромського населення (ярмарки вакансій, забезпечення доступу до інформації, баз даних про вакансії тощо), проводити постійний моніторинг стану зайнятості працездатного ромського населення в місцях їхнього компактного проживання. Водночас Планом передбачається стимулювати розвиток економічної ініціативи серед представників ромського населення шляхом надання всебічної підтримки і сприяння розвитку малого бізнесу представникам ромського населення. Для цього будуть створюватися бізнес-курси для ромів, які прагнуть започаткувати власну справу; безкоштовно надаватиметься інформаційна, правова, організаційна допомога ромським підприємцям-початківцям. Задля сприяння розвитку економічної самостійності ромського населення передбачено організаційно і матеріально підтримувати розвиток традиційних ромських ремесел з виготовлення продукції, яка має перспективу знайти попит на споживчому ринку, вивчення їх в загальноосвітніх навчальних закладів, де навчаються ромські діти.

Одним з ключових розділів Плану (*сьомого*) є охорона здоров'я, захист материнства і дитинства, профілактика соціально небезпечних хвороб. Основна мета – сприяти доступу ромів до кваліфікованої медичної допомоги. Для цього передбачається поліпшення структури установ надання медичної допомоги в місцях компактного проживання ромів, проведення просвітньо-виховної роботи, спрямованої на пропагування серед ромів здорового способу життя, а також просвітництва в галузі планування сім'ї. Особливу увагу передбачається приділити профілактиці хвороб соціального характеру, в першу чергу – туберкульозу. Для цього в місцях компактного поселення ромів будуть проведені обстеження на предмет об'єктивної оцінки поширеності туберкульозу. Створюватимуться центри медичного патронажу для ромського населення та розвиватиметься мережа ромських медичних посередників. Окремі заходи розділу спрямовані на захист репродуктивного здоров'я ромів і материнства, особливо що стосується вагітних і жінок з немовлятами, покращення надання передродових послуг та родопомочі ромським жінкам.

Восьмий розділ Плану називається “Громадський порядок, протидія правопорушенням, захист прав, подолання проявів дискримінації”. Його заходи спрямовані на протидію проявам дискримінації та стигматизації ромів в українському суспільстві, забезпечення дотримання прав людини по відношенню до ромів та протидія правопорушенням в ромському середовищі.

Нарешті останній, *дев'ятий розділ* Плану “Збереження та розвиток культурної спадщини, поширення мережі та підвищення соціального статусу національно-культурних об'єднань” передбачає державну допомогу у створенні та фінансову підтримку ромських культурних центрів, театрів, недільних шкіл, які мають стати осередками розвитку культури ромів, надання підтримки аматорським художнім колективам ромської культури у придбанні музичних інструментів, костюмів, сценічного вбрання, сприяння щодо безоплатного чи на пільгових умовах користування приміщеннями, які перебувають у державній або комунальній власності, для проведення в них ромськими громадськими об'єднаннями своїх культурно-просвітницьких і мистецьких заходів тощо.

Внаслідок реалізації цього плану передбачається досягти наступних основних результатів

– будуть створені умови для отримання ромською молоддю доступу до початкової, середньої та вищої освіти, що дозволить збільшити частку ромів із початковою освітою до 60%, із середньою – до 20%, із вищою освітою – до 5 % загальної чисельності;

- будуть створені умови для визнання ромської мови на державному рівні, як мови що потребує державної підтримки;
- будуть створені умови для вивчення ромської мови в загальноосвітніх закладах, де навчаються діти ромської національності;
- будуть створені умови для надання ромам належної медичної допомоги у місцях їх компактного проживання, в тому числі: створення центрів медичного патронату, забезпечення умов для медичного страхування, профобстеження з метою попередження інфекційних захворювань, що дозволить зменшити захворюваність на туберкульозна 5%, можливість отримати первинну медичну допомогу зросте до 60%, на 25% зменшиться смертність серед матерів і дітей;
- будуть створені умови для забезпечення постійного моніторингу стану матеріально-побутових умов проживання ромських родин з метою створення умов для комплексного вирішення питань благоустрою територій та житла ромських сімей, ремонту аварійних будинків доріг та інших комунікацій у місцях компактного проживання ромів, забезпечення ромських сімей придатним житлом та наділення їх землями сільськогосподарського призначення, що дозволить створити умови для покращення житлово-побутових умов не менше від 40% громадян ромської народності, які найгірше соціально забезпечені, за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, та решти – за рахунок надання пільгових кредитів;
- набудуть подальшого розвитку механізми для реального забезпечення працевлаштування та перекваліфікації безробітних ромів, що сприятиме підвищенню рівня їх працевлаштування з 26% до 40% ;
- буденадана різнобічна підтримка та стимулюватиметься через регулювання на державному рівні розвиток малого бізнесу серед представників ромського населення, що дозволить залучити до підприємницької діяльності не менше 5% від загальної чисельності дорослого населення;
- будуть створені умови для забезпечення правового врегулювання питань державної реєстрації осіб ромської національності;
- будуть створені умови для запобігання порушень прав людини у відношенні до ромів та профілактики правопорушень в ромському середовищі;
- будуть створені умови для, які сприятимуть подоланню елементів та проявів ксенофобії в українському суспільстві;
- будуть створені умови для більш ефективної співпраці органів місцевого самоврядування та ромських громадських об'єднань України з вирішення соціальних питань у місцях компактного проживання ромів та підвищення при цьому соціального статусу ромських громадських лідерів;
- будуть забезпечені умови для подальшої і більш глибокої інтеграції України в Європейське співтовариство за запровадження в країні норм міжнародного права щодо розвитку і підтримки національних меншин, їх мов і культур
- будуть створені умови для долучення більшої кількості представників ромського населення до діяльності із відродження культури власного етносу та його культури

- серед політичної та економічної еліти, представників культури мистецтва, спорту в різних верствах загального населення має бути змінений стереотип негативного сприйняття ромів та проведена робота із створення позитивного іміджу ромам, як рівноправним громадянам України.

Григоріченко Петро. Проект “Десятиріччя ромської інтеграції у Європі 2005 – 2015” і Національний план дій України з приєднання до цієї ініціативи

Розглянуто сучасний стан ромської національної меншини в Україні, рівень забезпечення ромів у сферах освіти, мови, культури соціального і медичного обслуговування. Серед найбільш гострих проблем: безробіття, неграмотність, антисанітарні умови проживання, прихована дискримінація. Охарактеризовані головні завдання проекту “Десятиріччя ромської інтеграції в Європі. 2005 – 2015”. Вказано на доречність приєднання України до цієї ініціативи. Запропонований проект Національного плану дій.

Григоріченко Петр. Проект “Десятилетие ромской интеграции в Европе 2005 – 2015” и Национальный план действий Украины по присоединению к этой инициативе

Рассмотрено современное состояние ромского национального меньшинства в Украине, уровень обеспечения прав ромов в сферах образования, языка, культуры, социального и медицинского обслуживания. Среди наиболее острых проблем: безработица, неграмотность, антисанитарные условия проживания, скрытая дискриминация. Охарактеризованы основные задачи проекта “Десятилетие ромской интеграции в Европе 2005 – 2015”. Указано на целесообразность присоединения Украины к этой инициативе. Предложен проект Национального плана действий.

Hrygorichenko Petro. “Decade of Roma integration to Europe (2005 – 2015) and the Ukrainian national action plan on joining this initiative

The author analyzes modern state of Roma national minority in Ukraine, the level of ensuring Romanies rights in the spheres of education, language, culture, social and health service. Some of the most daunting problems are: unemployment, illiteracy, unsanitary conditions of life, concealed discrimination. The author stated primary goals of the project “Decade of Roma integration into Europe. 2005 – 2015”. Expediency Ukraine joining this initiative is also emphasized in the article. The author proposes the project of national action plan.